

Hugleiðingar um ferðslu

uppá tungu. Og var hetta orðið sálarfróði. Hetta orðið var annars áhugavert, tí það, tykist mér, rúmar allan kjarnan í ferðslu- og vanlukkuproblematikkinni, og er lykilin til at skilja þey fyrbrigðið ið föra til óhappini.

Ein og annar í panelinum nam tó við það grundleggjandi, nevnliga tann menniskjansliga luttökutáttin, tann sálarfróðisliga luttökutáttin. Men bleiv einki tjak burtúrur grundað á hendan innfalsvinkulin. So mikið meira harmiligt, tí alt atkomiligt tilfar visir á, at það er fólkið og ekki tólið, ið vanlukkurnar ger. Og sermerkt fyrri okkara evnr til at loysa vandamál, fara vit nógv heldur í holt við þey minnu vandamálini. Og hvi gera vit so það? Tja, lutvis tí hesi eru vandamál, vit halda okkum kunna loysa, men kanska tíverri eisini, tí það eru vinnulivsá hugamál tengd at loysnini av hesum minni týðandi vandamálum. Og tá ið so er, kanst tú vera visur á, at har verða nakrir grammir forsprákarar, ið nýta stór og fin orð, vreingja proportionirnar og fáa sett í gildi þey finastu tiltøk, sum í mun til flögurnar tíverri bert hava eina alt ov litla ávirkan á viðurskiptini. Lutfallið millum menniskjansligar luttökutáttir og materiellar luttökutáttir í bilóhappum er ávístur til 85:15. Og tí vilja tiltøk, ið kanska beina fyrri einum fjórðaparti av teimum materiellu orsökunum hava nógv minni at týða, enn um vit kundu beint fyrri einum nógv minni brotparti av tí stóra menniskjansliga partinum. Vit hava nevnliga altið kunnað verið samd um eftirlit, sýn av bilinum, fyrri at kanna um teir eru í forsvarligum standi. Ein onnur orsök til at sovorðin tiltøk kunnu setast í verk, er óivað eisini tann, at ein ekki við hesum gongur tí sokallaða frælsinum og sjálvsavgerðarrættinum hjá nøkrum bileigara og bilførara ov nær.

Og spakuliga nærkast vit kjarnanum í vandamálum. Vit góðtaka í mongum förum avmarkingar av persónliga frælsinum. Það er nógv ein ekki sleppur at gera. Það eru reglur fyrri hvør sleppur at handfara eitur-evni, vápn, sprengievni, fyrri hvør ið sleppur at arbeiða serliga vandamikið arbeiði, um hetta er vandamikið fyrri ein sjálfan ella onnur. Her kunna vit t.d. nevna strongu krevnin til læknar ella flogskiparar. Men hugsa vit í tølum er hetta fyrri smáputi at rokna. Vandin í ferðsluni er so stórur, at hann elvir til nógv fleiri deyðatilburðir enn nakar ódugnaligur lækni hevði sloppið at elvt til uttan at verið settur úr starvi. Sama er at siga um flogskiparar og flogvanlukkur. Það eru stórar vanlukkur, tá eitt flogfar dettur niður, men hagfróðisliga er ferðslan nógv vandamiklari. Og innan flogferðslu verða framd — í mun til vinningin í bjargaðum mannalívum — óvanliga strong trygdartiltøk.

Slæg av óhappum

Men hvi henda óhapp? Jú óhapp eru altið hend, tá fólk havast at við eitthvert. Í ferðsluni kunnu vit leystliga býta óhappini upp í vanlig «hendilig» óhapp og so tilburðir, ið hava í størri ella minni mun sálarfróðisligar orsøkir. Við «hendilig» óhapp meina vit her, at ein á einum parkeringsplássi traðkar á speedaran, tá ein ætlaði at traðka á bremsuna og harvið skumpar undir bilin hjá einum øðrum. At ein bakkar inn í bilskúrinn og kemur at koppa súkluna hjá soninum, ið ekki stóð, har hon vanliga stendur, ella at ein í innanbyggja ferðslu-atgerð misskilir eitthvert tekin frá øðrum bilførarum. Alt tilburðir við bert materiellum skaða.

So koma vit til «the main killers».

Og her er það at sálarfróðin kemur inn í myndina. Fyrsta fyrirteytingin fyrri at vit skulu skilja það, sum hendir í ferðsluni er, at vit fata at menniskjan er sett saman av, tí vit kunnu rópa einum «teldu-parti» t.e. tann parturin av okkara eg ið er skilbundin, tann parturin sum kann hugsa og fata próvgrundir. Og so hin parturin, ið ekki er minni týðandi, sum er sæti fyrri kenslurnar. Og her eru kenslur meintar í ógvuliga breiðari merking, nevnliga alt sum er ósjálvsrátt og órationelt. Alt sum er frummenniskjansligt, og sum vit kunna kanna okkum almikið um, troytað av, at vit vilja og tora at viðurkenna það. Vit kunnu læra almikið um hendan partin, um vit lita kring heimin og deils eygleiða onnur fólkasløg og aðrar mentanir, og deils um vit tora at viðurkenna tær paralellir, ið eru millum tær høgstandandi djórartírnar og okkum.

Og eg haldi uppá, at vit kunna skilja ein hóp av vanlukkursøkunum, um vit kanna atferð bilføraranna frá einum sálarfróðisligum sjónarmiði.

Her skal verða gjørt vart við nakrar hagfróðisligar sannroyndir. Nógv tøy flestu óhapp henda við monnum sum bilførarum. Það eru fleiri menn, ið koyra bil enn

Nógv dómi eru um at okkara teknisku myndugleikar skapa eitt ferðslumhvørvi, sum í allarhægsta mun er vanlukkufremjandi.

kvinnur, men hóast hædd verður tikin fyrri hesum, liggja menn greitt á odda. Nógv tøy flestu óhapp henda við ungum monnum sum bilførarum. Taka vit eisini hædd fyrri at ungir menn koyra oftari enn aðrir, liggja ungir menn kortini á odda. Og ein stórur partur av vanlukkunum koma av at bilførarar koyra við kenning. Og av hesum er eisini ein ósamsvandi stórur partur av ungum monnum.

Menniskjað og bilurin

Asannast má, at mangt lógið hendir við einum persóni, ið setur seg inn í ein bil. Sniðið á bilinum, hansara design, fær ein at hugsa um ferð, styrki, vald. Í biladesignini eru element av mannalikaminum at hóma. Formamálið t.e. tann samanseting av linjum og skapi tikin í nýtslu í biladesignini kann ein útleiða við at eygleiða mannakroppin. Tí bilurin sum so hevur einki náttúrugið skap, kanska það aerodynamiskt hósikiliga undantikið. Hetta var í einum tíðarskeiði av menningini hjá bilinum eisini «in», men er sum frá er liðið vorðið avloyst av øllum teimum meira mótaávirkaðum rákunum, við m.a. eini rúgvu av áleypanði elementum, ætlaðar at ávirka okkara loynivitsku. Það aerodynamiska appellarar ekki nær til so nógv til dularvitskuna, og verður tí litið nýtt í praksis. Og øll vita hvussu ymiskar kenslur tann mannligi og tann kvinnuligi kroppurin vekja í einum. Manskroppurin kann, um hann annars er rimi-halda vælvandur, avmynda styrki, kimilgheit og innihalda eitt í ein ávisan mun áleypanði element, meðan hin kvinnuligi deils virkar seksuelt og eggjandi uppá menn, deild er rundur, bleytur, yndisligur, og avmyndar tryggleika og ró, og er í ein ávisan mun passiviserandi. Harumframt kann nevast teir litir bilarnir hava. Eisini her vita vit, at litirnir kunnu ávirka dularvitsku okkara, m.a. við at vera ósandi ella sissandi. Sannroyndir sum tilvitað verða nýttar av myndlistamonnum, men eisini í filmum og lýsingum.

Kanna vit eftir hvørjum bilum fólk koyra í troytað av aldri og politiskum sannføring teirra, eru eisini greið mynstur. Fólk velja í ein ávisan mun bil eftir pengagjøgnum, men eisini eftir hvørjum og hvat tøy vilja eyðkenna seg sum. Hin ungi velur «potensleingjarn», tann ráa áleypanði bilin við teimum freku litunum, meðan familjumaðurin velur hin heldur gráa og litil-lætta familjubilin.

Bilurin støðutekin

Ein bilur kann eisini fastast sum eitt støðutekin. Og bardagin fyrri støðuteknum hovýr eisini til það frummenniskjansliga. Øll vilja vit fegin vera nakað, hava fóli at siggja upp til okkum. Og har hevur bilurin ein fyrir-mun fram um onnur støðutekin, og það er at ein fær tikið

hann við sær. Og harvið fáa hann eygfarnan av fleiri fólki, og ekki sum við flestøllum øðrum støðuteknum, ið bert finnst inni í heiminum, lata sær lynda við einans at sýna tøy fram fyrri slekt og vinum. Nei, her er bilurin nakað fyrri seg sjálfan. Tú fært koyrt kring landið so øll sleppa at hámeta teg. Og tú kanst koyra í tí óendaliga aftur og fram eftir Havnargötum, so øll sleppa at siggja teg. Ein ógvuliga frumkendur menniskjaligur framferðarháttur, ið kortini fær ungir menn at brúka ein sera stóran part av fritíðini á henda hátt. Eisini tí það gevur høvi til samband við hitt kynið, og tær gloypa fegnar agnirum, tí dygdin hjá einum drongi verða settar so neyvt tengdar at tí bili hann eigur. Og her fari eg at loyva mær at ávísar líkleikan millum henda atburð og nøkrum, sum fyrri stuttum var at siggja í sjónvarpinum. Vistur bleiv filmur frá einum hálendskum djórargarði, har hin ráðandi hann-chimpansan rann það, teir á donskum róptu: «præsenterløb». Her rann hannurin kring, helt miklan gang og sló frá sær, tók lutir upp av vøllum og tveitti teir frá sær við miklari megi. Haldast má, at slíkt verður gjørt fyrri at visa seg, og fyrri at festa sína støðu sum hin ráðandi í flokkinum. Það eg dugi at siggja, er her ekki sørt av líkleika við omanfyrilýsta atburð hjá ungum monnum.

Hvat meira hendir, tá vit seta okkum í bilin? Jú eisini það, at ein fær ræði yvir eini ógiligari megi, ið er so sera lett at útløysa — har er bara at trakka á speedaran. Og tíverri eru mong ið halda, at teirra dugnaskapur sum bilfærari stendur í beinum lutfalli við teirra pengagjøgnum, ella kanska heldur hvussu tøy prioritera brúkið av pengunum í punginum. Hevur ein ekki nógv annað at gjalda, kann ein keypa ein stóran dýran bil. Men fyrri það verður ein ekki ein betri bilfærari. Og það er jú neyvt kenslan av valdi, við at hava tær mongu kreftirnar undir motorhjálmunum, ið rýkur beint inn í hin irrationella partin av eg-i okkara, og sleppur tí hugsandi partinum uppá fjall. Og bert tí tú dugir at trakka á ein speedara, er ekki givið, at tú, við tí koyrifrálsu, ið verður givin, megnar at stýra bilinum trygt, tá kreftirnar verða sleptar leysar. Og so henda óhappini, tí ein ekki megnar at föra bilin gjøgnum eitt ávíst sving, við tí ferð, ein bert við einum litlum trýsti við fótinum hevur givið bilin. Ella ein koyrir so skjótt, at ekki ber til at steðga fyrri tí fólkinum, ið bráðliga kemur inn á banan hjá bilinum.

Það má metast sum ein óreingilig sannroynd, at nógvvar, fyrri ekki at siga allar, vanlukkur henda vegna menniskjansliga skeivmetan. Og av hvørjum slag eru hesar skeivmetanir? Jú, það er júst ferðin í mun til um-støðurnar, metanin um ein í eini givnari støðu fær tíð at gera hetta ella hatta. Ber t.d. til at yvirhála her, aðrenn hin mótkoyrandi bilurin kemur ov nær, ella siggi eg nóg langt til at það yvirhøvur ber til at yvirhála. Kanska kemur ein annar bilur grøvandi um næsta sving beint imóti mær?

Framhald